

Arnhem, vrijdag 16 september 2016

‘Beelden met verhalen’

Mona van den Berg, fotografe

Marie Rakobwa werd verkracht in Congo. Milities verkrachten vrouwen, jagen en vermoorden burgers. Marie vluchtte haar dorp uit, in een doek op haar rug droeg ze haar gehandicapte dochter Florence (toen 11), vier andere kinderen renden naast haar. Geweerschoten heel dichtbij. Marie zag mensen neervallen. Ze sloot zich aan bij andere vluchtelingen. Geen idee waar ze heen gingen. Twee weken liep ze door Congo. Met haar kinderen sliep ze op straat. Ze kwam uit in Rwanda.

Marie zit op bed in haar huisje van leem met Florence dicht tegen zich aan. Ze heeft haar man nooit meer gezien. De oudste twee kinderen, die hij zou meenemen, ook niet.

Ze verbergt haar hoofd in haar handen. Florence speelt in een te grote bloemetjesjurk met een stuk zeil. plastic. Ze is sterk. Soms, als ze alleen thuis is, maakt ze alles kapot, zegt Marie.

‘De schoolschriften van haar broers en zussen. Of ze kleedt zich helemaal uit. Ik sluit haar op als ik wegga, maar het venster kan niet op slot. Florence wordt een grote meid. Ik ben als de dood dat iemand haar verkracht.’

Het vluchtelingenkamp waar ze nu woont heet Mugombwa en werd in 2012 gebouwd. Het ligt tegen een afgelegen heuvel in het zuiden van Rwanda, het land dat nog altijd geassocieerd wordt met dood en verderf. In 1994 slachtten een miljoen burgers elkaar af. Nu is Rwanda een van de meest welvarende en veilige landen in Oost-Afrika.

Vanwege die veiligheid zit Marie vier jaar na haar vlucht nog altijd hier. Maar van de welvaart krijgt ze niets mee.

‘Er is te weinig eten’, zegt ze. Dochter Florence, inmiddels 15, kan niet kauwen vanwege haar handicap. Met de uitgedeelde maïs kan ze niets. Daarom moet Marie haar soms achterlaten, op zoek naar groenten die zacht genoeg zijn voor haar kwetsbare dochter.

Marie drukt een duim en een wijsvinger in het voorhoofd van Florence. ‘De schedel is zacht.’ Florence ging nooit kruipen, nooit praten en werd niet zindelijk. Inmiddels loopt ze wel, maar ze staat onstabiel op haar benen. Soms heeft ze epileptische aanvallen, dan is moeder bang dat ze nooit meer wakker wordt.

Thuis in Congo was het leven goed. Ze hadden land en vader werkte voor een NGO (non-governmental organisation). Toen in 2008 de gevechten begonnen, werd alles anders. Grond afgepakt, baan verloren. Het aantal militieën dat de burgers opjaagt en vermoordt is niet te tellen. Geweld en verkrachting zijn aan de orde van de dag.

Vijf jaar na het begin van de oorlog, wordt het voor Syrische vluchtelingen in Jordanië steeds moeilijker het hoofd boven water te houden. Het meest kwetsbaar zijn kinderen en alleenstaande vrouwen. „Ik bedel om ontbijt bij de bureaus”.

Een steile trap leidt omhoog, een van de vele heuvels in de Jordaanse hoofdstad Amman op. Eenmaal boven moet je nog een serie trappen beklimmen voor je de twee haveloze kamers bereikt waar Jamila woont. Jamila is negentien jaar en komt uit Syrië. Ze woont hier met haar zoonnetje van vier, haar pasgeboren baby, haar moeder, haar zusje en haar broer. Ze zijn het oorlogsgeweld ontvlucht en proberen nu in Amman te overleven.

Zonder bron van inkomsten.

Jamila's man, aan wie ze werd uitgehuwelijkt toen ze veertien was, vertrok zeven maanden geleden richting Duitsland. „Hij zei dat hij met een bootje van Turkije naar Griekenland zou gaan”, vertelt ze. „Daarna hoorden we helemaal niets meer van hem. Ik zag op het nieuws dat er boten waren gezonken. Diep in mijn hart weet ik dat ik hem kwijt ben. Dat hij verdronken is.”

Toch zie ik dat Jamila opgelucht is. Tijdens haar huwelijk zat zij ook al in gevangenschap. Ze werd stelselmatig mishandeld door haar man, vertelt ze.

Om eten te kunnen kopen, krijgt Jamila maandelijks een klein bedragje van het World Food Programme van de Verenigde Naties. De huur blijft een onoplosbaar probleem. „De huisbaas verhoogt de huur telkens en bedreigt ons omdat we niet kunnen betalen. Ik maak me veel zorgen over de toekomst”, zegt ze.

„Ik kan niet lezen of schrijven. Hoe ga ik mijn kinderen onderhouden? Ik ben mijn land, mijn huis en mijn man kwijt. Ik heb mijn moeder nog, maar zij zal niet eeuwig bij me blijven. Ik moet mijn kinderen zonder levenspartner grootbrengen en dat maakt dat ik me heel eenzaam voel.”

Jamila is een van de meer dan 630.000 geregistreerde Syrische vluchtelingen in Jordanië, het land waar één op de vier inwoners vluchteling is. De vluchtelingencrisis drukt zwaar op dit land, want er zijn weinig natuurlijke hulpbronnen, water is schaars en de werkloosheid is hoog.

De Jordaanse vluchtelingenkampen Zaatari en Azraq zijn veelvuldig in het nieuws geweest. Maar de overgrote meerderheid van de Syrische vluchtelingen woont niet in die kampen. Zij wonen in onafgebouwde huizen of tenten in het noorden van Jordanië, dichtbij de Syrische grens - vaak op gehoorsafstand van bominslagen.

Ik heb vier maanden in Zaatari gezeten en het is daar een hel”, zegt Shemkha Mohammed (57). Zij komt uit de Syrische stad Daraa en woont nu met haar twee zoons, hun vrouwen en hun zeven kinderen in een armoedig huisje in een Noord-Jordaans dorp. Een televisie, een klok en een kalender is alles wat je in de woonkamer aantreft.

„Het is ontzettend smerig in Zaatari”, vertelt ze. „’s Nachts is het er bitter koud, overdag bloedheet. Er zijn ratten en slangen. Er is nauwelijks water. Mannen en vrouwen

moeten wc’s en douches delen en dat is gevaarlijk voor vrouwen. We hielden het daar niet uit.”

Als ze praat, is te zien dat ze haar voortanden mist. Ze vertelt dat die er zijn uitgeslagen door Syrische militairen die indertijd zonder opgaaf van reden haar vier zoons arresteerden. „Een van mijn zoons is naar verluid overleden en een wordt vermist. De andere twee keerden na twee maanden terug. Ze vertelden dat ze gemarteld waren. Toen zijn we gevlucht.”

Ze vertelt: „We hadden een boerderij waar we groente verbouwden. We hadden ons eigen huis. Nu hebben we niets meer. De kussens waarop we zitten, hebben we van de burens gekregen. Mijn zoons hebben psychische problemen vanwege wat hen in de gevangenis is aangedaan. Als een van ons ziek wordt, is dat een ramp want we kunnen geen medicijnen betalen.”

Oum Mohammed (40). Ze komt uit Homs en woont met zes kinderen, variërend in de leeftijd van anderhalf tot zeventien, in een vrijwel leeg appartement net buiten de Noord-Jordaanse stad Mafraq.

„Hij nam alles aan wat hij kon vinden”, vertelt ze. „Hij werkte in de bouw, verkocht groenten. Maar op een dag werd hij gepakt en stuurden ze hem terug naar Syrië. Dat was in december 2014. Sindsdien heb ik niets meer van hem gehoord.”

Als haar wordt gevraagd iets meer te vertellen over haar man, moet ze huilen. „Hij was een liefhebbende man. Wij zijn bedoeïenen en in onze cultuur is het huis het koninkrijk van de vrouw. Zij doet het huishouden en haar man brengt het geld binnen. Mijn man zorgde goed voor mij. Maar nu sta ik er alleen voor. Ik maak trappenhuisen schoon om iets te eten te kunnen kopen. Ik bedel om ontbijt bij de burens. Soms kan ik mijn kinderen gewoon niets te eten geven.”

Ook Oum Mohammed woonde eerst in Zaatari, maar ze hield het er maar dertien dagen uit. „Ik was ontzettend bang voor wat er met mijn dochters kon gebeuren”, vertelt ze. „Ik trok bij mijn broer in, maar het ging niet met twee grote families in een tweekamerwoning. Mijn broer vertrok en liet mij hier achter. De huur is 180 dinar (ongeveer 230 euro, red.). Ik weet niet hoe ik het moet opbrengen. Er zijn momenten dat ik aan zelfmoord denk.”

Gaan we naar een humanitair project in Duitsland, 35 Yezidi vrouwen wonen nu in een vredig dorpje in Zuid- Duitsland op een geheime locatie. De Duitse deelstaat Baden-Württemberg nam in het najaar van 2014 een opmerkelijk besluit. Duizend Yezidi vrouwen die onbeschrijflijke dingen hadden meegemaakt, mochten voor behandeling naar Duitsland komen. Traumatoloog en hoofd van het special-quota project.

Berfin vertelt haar verhaal met een toonloze stem:

Ze is een Yezidi meisje uit het district Sinjar in Noord-Irak., Nu 16 jaar, maar 14 toen IS-strijders haar dorp binnenvielen, IS-strijders schoten alle mannen dood en scheidde de jonge meisjes van de getrouwde vrouwen. De meisjes werden in bussen afgevoerd.

Berfin werd met acht andere jonge meisjes opgesloten in een leeg huis ergens in een dorp. S 'avonds kwamen daar IS-strijders met lange baarden. Ze zeiden tegen de meisjes: We doen jullie niets, we gaan jullie alleen leren bidden, vertel ons hoe jullie heten. Eén man schreef de namen op stukjes papier en legde deze in een schaal. Iedere strijders haalde een papier uit de schaal. Dat meisje was dan van hem. Hij kon met haar doen wat hij wilde.

De man die de naam van Berfin trok, was 53 jaar en had een lange grijze baard.

Hij nam haar mee naar zijn huis en ze moest zich wassen.. Ze verzette zich , maar hij sneed met een mes haar kleren open en duwde haar met geweld in de douche. Daarna werd ze naar een kamer gebracht waar een laptop stond met een pornofilm. In die kamer bond hij Berfin vast en verkrachte haar.

Dit is het begin van het verhaal van Berfin, wat volgde is een lange reeks verkrachtingen en andere mishandelingen door Strijders van Afghaanse, Syrische en Engelse nationaliteit. Ze werd telkens weer doorverkocht voor 6 dollar. Met een scherf van een spiegel heeft zij in haar gezicht gesneden zodat ze lelijk zou worden en niemand haar meer wilde.

Ze ontkent de verkrachtingen tegenover haar moeder. Na alles wat haar moeder heeft meegemaakt wil ze haar niet nog meer verdriet doen.